

ՀԱՅ ԹԱԳԱՒՈՐ ՍԸ ԺԵ ԴԱՐՈՒ ՄԵՋ

Վանէն Բագրիկ Լ. Տոսրուհի Կու-
նակի զրկած իր մէկ յողումով
հայ բանասէրները և պատմա-
գէտները անակնկալի մը առջև
կը դնէ. Բագրատունեան թագա-
ւորութիւնները վերջանալէ դա-
րեր յետոյ, նոյնպէս Կիլիկիոյ
Խուրինեանց հարստութեան քան-
դուելէն վերջ, այսինքն ժն դա-
րուն մէջ Հայոց հայ թագաւոր
մը օծուելը է Աղթամարայ մէջ:
Մեր պատմագիրներէն մօռցուած
այս իրողութիւնը Պ. Տոսրուհի կը
հաստատէ հետեւեալ յիշատակա-
րաններով:

Աղթամարի կաթողիկոսաց գա-
ւառնադիրքէն կը քալէ սա տո-
ղերը:

«... Եւ ապա եկն Աղթամար
(Ելմիսանէ) Տէր Ստեփանոս Ահար
Եպիսկոպոս, և ամենեքին ծովե-
զերեայք ժողովեցան և ձեռնա-
դրեցին զՏէր Ստեփանոս Կաթու-
ղիկոս ամենայն Հայոց բազում Ե-
պիսկոպոսք, Կրօնաւորք, քահա-
նայեք և բազմաբոխ ժողովոյդ
եամբ, եւ յայնժամ օծեցին զՊա-
րոն Միսաթ թագաւոր ըստ նախ-
նեաց (Երոց Բագրայ, զի ի վա-
ղուց անտի ազգս Հայոց չէր տես-
եալ թագաւոր, քրիստոս մեր Բը-
րիստոս զօրոյցուցէ զնա և բար-
ձրացուցէ զթիւն իշխանութեան
մերոյ և զաթու Աղթամարս և
զօրք Ալշ Լուսաւոյցայ և զա-
թուակն մեզ զտեսուչ բանաւոր
հատիս զամենեքով զՏէր Ստեփան-
ոս Կաթողիկոս ամենայն հայոց
և զնախնիս իւր ամէն...»

Հետեւեալն ալ՝ որ դարձեալ կը
հաստատէ նոյն կէտը, քաղած է
Տէր Աղթամարի արձանի վանուց մէկ
գրչագիր Աւետարանին վերջէն:

«Երեցաւ անտարանս ի յոր-
թունական երկիրս Մոկաց ի գեղ
անապատիս որ քաղաքն կոչի...
ի թուականիս Հայոց ԶԺԵ (1466
Փնչն) աւին ի հայրապետութեան
նորընթաց Կաթողիկոսին Տէր
Յովսէփանուսի և թագաւորին Սըմ-
բատայ ձեռամբ մեղաւոր գրչի
Խորոյնի...»

Իսկեւալ հետեւեալը՝ զոր քա-
ղած է Աղթամարի մէջ թագաւոր
ածելու Մաշթոցին վերջէն:

«... Եւ որք Կ... սուտ անուն
ներսէս եպիսկոպոս տկար մար-
մնոյս յանձն առի զգեղ զայս և
կարողութեամբն Աստուծոյ ի յա-
ւարտ ելայ ընդ նոխնեաւ սուրբ
խաչիս և սուրբ աթոռոյս Աղթա-
մարայ... ի հայրապետութեան
ճեպան Տէր Ստեփանոսի և ի նոր
թագաւորիս մերոյ պարոն Սիմ-
սիւն և Հովնաթի եղբորդ Դեր...»

Այս յիշատակարանները կո-
ռաքելագէտ կը հաստատեն թէ
ժն դարու երկու դար Կիւսուն մէջ
Բագրիկ թագաւորին ցեղէն Սըմ-
բատ անունով Արմ. ունի իշխան

մը թագաւորած է Հայաստանի գէթ
մէկ փոքր մասին վրայ, չնորհիւ
Ստեփանոս Կաթողիկոսի դիւանա-
գիտական ճարպիկութեան՝ Պոր-
սից ձիհան Շահէն ձեռք բեր-
ուած թոյլտուութեամբ:

Այս առթիւ յողումագիրը հե-
տեւալ խորհրդածութիւնը կընէ:
Թէ ինչ հարկ կար Աղթամար,
կղզիին պէս սահմանափակ տեղի
մը մէջ Հայ թագաւոր օծելու և
այն ալ մի աշխարհի ժամանակ
երբ բոլոր Հայութիւնը իր ներ-
քին և արտաքին թշնամիներէն
պաշտպանուած, կը տապալկէր և կա-
րող չէր յարատեւութիւն վարել զայն,
մանաւանդ որ ոչ զէնք ունէր և
ոչ զինուորութիւն, պատճառը
կրնաք ենթադրել հետեւեալ-
ները:

«Առաջին պատճառն այն էր որ
նոյն Ստեփանոս Կաթողիկոսը իր
նախորդին չնորհիւ Պարսից ձի-
հան Շահի պէս իրեն բարեկամ և
պաշտպան ունէր այն ատեն թե-
րեւս այս մասին նոյնիսկ անկէ թե-
ւագրուած ըլլալով, որպէսզի ձի-
հան Շահը թէ՛ այն արտօնած
թագաւորութեամբ Վասպուրական
նի Հայերուն սիրտը գրաւէր, և
թէ՛ անով Պարսից և Հագարացի-
ներուն մէջ պատուար մ'ունե-
նար, նայն իսկ ի պահանջել հար-
կի Պարսիկներուն օգնելու հա-
մար:

Երկրորդ պատճառն ալ այս էր
որ Ստեփանոս Կիւսեակայէր այն
թագաւորութիւնն իր աթոռին կ'ը
ունենալով բոլոր ազգի ուշադրու-
թիւնը Աղթամարի Աթոռին վրայ
կեդրոնացնել, անոր ընդհանրա-
կան հանգամանք տալու համար,
միջառնակ որ Լուսաւորչի Ալշ ալ
Աղթամար կը գտնուէր արդէն:

Ահա Ստեփանոս Կաթողիկոսը
սոյն խօս երեւակայութեամբ քո-
րուած՝ երբ ալ ժամանակը հո-
սած սեպեց իր նպատակին ժա-
մանալու աղբ մօքով ելաւ էլ՝
միածին գնաց 1467 թն, որպէսզի
իրեն Զօրաբիայի բուն յաջորդ
անոր աթոռն ալ գրաւէ, բայց հա-
կառակ իր բաղձնքին՝ մերժուե-
ցաւ Արիստակէս Բ. Կաթողիկոսէն
որ այն միջոցին յաջորդած էր
Դերիգոր Ժ. Մակունցիին, որովհե-
տեւ ձիհան Շահը պատերազմով
զբաղուած էր այն ատեն և Ստե-
փանոս անպաշտպան մնացած էր:

Աստի իր փափաքը փոքր մնա-
ցած նորէն Աղթամար գաւառ
ձեռնունայն ուր մինչև 1489 պաշ-
տօնավարելէ վերջ վախճանեցաւ,
իր օծած Սիմաթ թագաւորին ալ
ոչ անուն և ոչ գործը կը յիշ-
ուի անկէ ետք»

Տ Ե Ղ Ա Վ Ա Ն

Մեր նախորդ թիւով աւելի
ունեցունք Իրաւունքի ընթերցող-
ներուն հաղորթելու թէ Տ. Յա-
րութիւն Երկրպարեան դատ բա-
ցած է Թաղ Խորհրդաց քարտու-

ղար Տ. Գր. Սիմոնեանի դէմ իբր
զեղծումներ գործող դատարանին
մատնացուցուած է նաև Արա-
համ Գաբրիայի վարձած խանու-
թի խնդիրը, որուն ուրձանագը
րութեան ընդօրինակութիւնը
պահանջած է դատարանը:

Անցեալ օր Տ. Յ. Երկրպարեան
մեր խմբագրատունը գալով,
խնդրեց որ իրեն ընկերանամ
մինչև Տ. Փիլիպպոս Հալաճեանի
քրտենեակը:

Ընդունելով այդ հրաւերը, մի-
ասին գացինք Հալաճեանին՝ որ
կ'սպասէր արդէն մեզ չոն բա-
ցատրուեցաւ ինձ, թէ պէտք է
միածին եկեղեցի երթա՞նք և
բաղդատենք բուն արձանագրու-
թիւնը դատարանին մատնացուած
պատճենին հետ Գաբրիայ. Բար-
տուղար Գր. Սիմոնեան հանցաւ
արձանագրութեան տետրակը դի-
նել մեր առջև. Հոն տեսանք թէ
Արահամ Գաբրիայի անունը եղ-
ծուելով «Հաճի Տափաւեան» գր-
ուած է. Տ. Հալաճեան քարտու-
ղարին դիտել տաւ թէ ի՞նչ է
այս փոփոխութիւնը. «Ինձ այդ-
պէս ընել պատուիրեցին թաղա-
կանները, վասնզի պայմանա-
գրութիւնը Հաճի Տափաւեանի
անուն գրուած է» քսաւ և ցոյց
տուաւ պուլկորներէն վաբերացեալ
պայմանագրութիւնը շինուած
1910 օգոստոսին և անով 3 տար-
ուան համար վարձու տրուած էր
ազգային խանութը 500 ֆր. ի
փոխարէն:

Տ. Հալաճեան նոյնպէս դիտել
տուաւ թէ ինչ ալք արձանագր-
ութիւնը տարագրած ատեն Հա-
ճի Տափաւեանի անուն չկար և
ոչ որ իրաւունք չունի միակ իր
ստորագրութիւնը կրող պաշտո-
նական արձանագրութիւն մը եղ-
ծելու. նոյնպէս Հալաճեան իր խօս-
քը Սիմոնեանին ուղղելով հար-
ցուց, թէ ո՞վ քսաւ քնդ թէ ե-
րեք տարուան համար վարձու
տալ որոշած ենք, չէ՞ որ ես ըս-
տորագրած պահուս գիտողութիւն
բեր ոյս «Երեքսին դէմ, ո՞վ գը-
րել տուաւ քնդ այս «Երեքսը» Տ.
Գր. Սիմոնեան պատասխանեց
«Արահամ Գաբրիայ քսաւ ես ալ
գրեցի»:

Ար խնդիրը պարզուած էր. Լա-
րախաղացները մէջտեղն էին,
Բարտուղարին մնաւ բարով ճե-
լով կը մեկնէինք խորհրդարանէն
բայց իւրովի կը մտածէի սա տա-
րօրինակութեան վրայ թէ թագ-
աւոր հարգ մը ի՞նչպէս իր խիղ-
ճը կը հաճեալարեցնէ, իր մէկ
անդամին քմահաճոյքին ծառա-
յելու համար, ազգային սնտուկին
900 ֆ. վնաս պատճառելով. և
առանց խճահարուելու երեք
տարուան պայմանագիր մը կո-
տայ այնչափ խնդիր յուզուելէ և
ժողովուրդին մէջ գայթակղու-
թիւն տարածուելէն յետոյ:

Այս խնդրոյ մասին ուղիղ և
միջին ճամբով մը մենք ցոյց

տուած էինք. այն էր միայն մէկ
տարուան համար այդ խանութը
Կաթողիկոս տալ 500 ֆր. ինչ-
պէս որ նախորդ թաղականու-
թեան որոշումն ալ ճշդ աղպէս
ըլլալը հաստատուած էր. իսկ ազ-
գին չահը, Ժողովուրդին ձայնը
բուն արդարութեան պահան-
ջը ոտքի տակ առնելով, կրկին
երեք տարուան պայմանագրու-
թիւն կ'ընել անխնայութիւն ըլլալէ
աւելի անորակելի վարձուք մըն
է, զոր միայն դատարանը կրնայ
որակել քանի որ անուղղայ մար-
դոց առջև կը գտնուինք:

ՄԵԾՆ ՊԵՏՐՈՍ ԶԱՐԻՆ

ՀՈՉԱԿԱՒՈՐ ԿՏԱԿԸ

Ռուսաց Մեծն Պետրոս Կայսեր Բրո-
չակաւոր կտակը, որ Ռուս կառավա-
րութեան ամբողջ քաղաքական առաւե-
րքն է, օտուեցաւ կը յեղիդուէր ալլ եւ
ալլ ձեւերու ակ, բայց որչափ որ կը
յիշենք՝ անոր ամբողջութեանը չէր ծա-
նօթացած ժողովուրդը: Արդ, ձեռքի
սակ ունենալով այդ կտակը՝ վաւե-
րագրին մէկ պատճենը, ամբողջութեամբ
կը ներկայացնենք զայն ընթերցողներուն
տեսնալովով Դասական նախարար
հանգուցեալ քեզիս փառայի Օսմ. մեծ
Պատմութեան:

Յօդ. Ա. — Զինուորը միշտ պատե-
րազմի վարժեցնելով և անոր ուղղա-
կան դիրք տալու համար Ռուս ազգը
մշտնջենապէս պատերազմի միակի մէջ
պահելու է: Սակայն ելմտական գործե-
րը բարեբեկու համար թէ և միջոց մը
զինուորին հանգիստ տալու է, բայց
զարձակ բանակներ կազմակերպելու,
յարձակութի յարմար ժամանակը լրաե-
ւելու և այս կերպով Ռուսիոյ ոյժը ա-
ւելցնելու և անոր շարքը ընդարձակե-
լու նպատակաւ խաղաղութիւնը պա-
տերազմի և պատերազմը խօղաղու-
թեան զօրաւոր միջոց մը ընելու է:

Յօդ. Բ. — Պատերազմի ատեն եւ-
րոպայի ամէնէն գիտուն ազգերու և
տարրերուն մէջ զինուորական սպաներ
և խաղաղութեան ատեն ալ կրթութեան
և գիտութեան հմուտ անձեր դասիրե-
լու և ամէն կարելի միջոցներ ի գործ
դնելով աշխատելու է որ ոռոս ազգը
ուրիշ երկիրներու առաւելութիւններէն
օգտուի և միջոցն առնել իր երկրին
առաւելութիւններէն և ոչ մէկ կոր-
սնցնէ:

Յօդ. Գ. — Եւրոպայի մէջ անկի ու-
նեցող ամէն գործիչուն, հակառա-
կութիւններուն և վէճերուն և մասնա-
ւորապէս խիտ մերձաւորութեանը
պատճառաւ անընդմիջաբար ոգտակիչ
գերմանական երկիրներու դէպքերուն
միջամտելու է, որ ատեն որ առիթը
ներկայանայ:

Յօդ. Դ. — Կենական երկրին մէջ
ներքին խռովութիւններ և մշտնջենա-
կան նախանձու ոգի սերմանելով պէտք
է երկպառակութիւններ յարուցանել, և
կեն ազգին երեւելիները զրամի ուժով
ծախաւ առնել, ու այս առիթը կառա-
վարական ժողովներուն մէջ, Ռուսական
ազգեցութիւնը առաջ քշելով, թագա-
ւորական ընտրութեան պարագային
Ռուսական ազգեցութիւնը բանցնել,
կաշառքի դրութիւնը անընդմիջաբար
գործադրել, և Ռուսիոյ կուսակիցները
ժողովութեան գլուխ անցնել, յաջողելէ
ետք, զանոնք պաշտպանելու և վտան-
գէ զերծ կացուցանելու երեւոյթով և
հաստատել մէջ Ռուսական զին-

ուոր մտցնել, և այսպէս առաջնաւորով
ակնդէտ սպանել մինչև որ ամբողջու-
թիւամբ կարելի ըլլայ տիրանալ այդ եր-
կրին և գոյն գրաւել, պէտք է ջանալ որ
Ռուս զինուորները երկար ատեն մնան
Լեհական երկրին մէջ, այս առթիւ եթէ
սահմանակից տէրութիւններ հակառա-
կելով զժողովրդին համարձեցանքներ
զանոնք լռեցնելու համարձեցանքներ
բաժիններ տալ իրենց, յետոյ նոր ա-
ռիթներ ստեղծել և սահմանակից տէ-
րութեանց տրուած բաժինները ածուց
ծնողքն ետ առնել, և այսպէսով տէր
գառնալ ամբողջ Լեհաստանի:

Յօդ. Ե. — Անհրաժեշտ է Շուէտի
երկրէն կարելի եղածին չափ շտապեալ
գրաւել, և որպէս զի պարտութիւնը
կատարեալ ըլլայ, պէտք է առիթներ
ստեղծել որ նախ Շուէտ պատերազմ
հրատարակէ Ռուսիոյ դէմ, ու առաջին
յարձակումը անկէ սկսի. այս նպատա-
կը յաղորդելու համար պէտք է Շուէ-
տը Տանըմարքայէն և Տանըմարքան ալ
Շուէտէն պաղցնել զժողովրդին սեր-
մանով անոնց միջև և հակառակու-
թեան ու մրցակցութեան ոգին միշտ
վառ պահելով, այս երկու դրացիներուն
սրտին խորը:

Յօդ. Զ. — Անհրաժեշտ է միշտ
խնամութեան կապեր հաստատել Գեր-
ման կայսրութեան հետ, Ռուսիոյ կայ-
սերական ընտանիքին անդամներուն
Գերման արքունիքէն աղջիկ առնելով,
և այս ընտանեկան կապակցութեան և
ամուսնական միութեան ու սերտ յա-
րաբերութեանց շնորհիւ ազդեցիկ դերք
մը ունենալ Գերմանիոյ մէջ և այս եր-
կիրը գործածել մեր չափերուն ի նպաստ:

Յօդ. Է. — Անգլիական կառավա-
րութիւնը, ինչպէս իր ծովային գոր-
ծանութեանց մէջ ամէնէն աւելի մեր
աշակցութեան կարծած է, նոյնպէս ալ
մենք անոր կարօտ ենք մեր ծովային
ոյժը զօրացնելու համար, այս առթիւ
առեւտրական գործերու մէջ պէտք է
միշտ ուրիշ ազդեցիկ աւելի Անգլիոյ նա-
խապատուութիւն տանք և մեր երկրին
բերքերը առաջնորդելու ուրիշ ապրանք-
ներն Անգլիոյ ծախսերով, անոր սակիւն-
քը ջանալու ենք իջնել մեր երկիրը
քաղել, և Ռուս քա Անգլիացի վաճա-
ռականներուն և նաւատէրերուն միջև
տեւական յարաբերութիւն և բարեկա-
մութիւն հաստատելով պէտք է ընդար-
ձակենք մեր երկրին վաճառականու-
թիւնը ու ծովագնացութիւնը:

Յօդ. Ը. — Հուսիսային Պալմիր ծո-
վուն, և հարաւային Սե. ծովուն եղեքնե-
րուն վրայ պէտք է ջանալ որ Ռուսիա
տարածուի օրէ օր և չարունակաբար:

Յօդ. Թ. — Կոստանտնուպոլսի չափ
պէտք է մօտենալ Գ. Պոլսոյ և Հնգ-
կաստանի. Կ. Պոլսոյ իշխող ամբողջ
սիւնգիւրիս ճեմարիս իշխանն է, ասաց-
ուածին հետեւելով պէտք է տեւական
պատերազմներ ստեղծել մերթ օման-
եան կառավարութեան և մերթ ալ
Պարսկաստանի հետ, և որպէս զի կա-
րելի ըլլայ Սե. ծովուն մէջ նաւապա-
ններ ունենալ, կամայ կամայ չմտնող
է իւրացնել Սե. ծովը, և յետոյ մեր
ծրագրին ամբողջութեամբ գործարարու-
թեանը անհրաժեշտ առանցք մը ըլլալ
լուն պատճառաւ անհրաժեշտ է Պալ-
միր ծովն ալ գրաւել, որպէս զի կա-
րող ըլլանք մինչև Պարսից ծոցը եր-
թալ, պէտք է փութացնենք պարսկա-
կան կառավարութեան անկումը և
նուաճումը, յետոյ անհրաժեշտ է որ
ամէն ջանք ընենք արեւելեան երկր-
ներու հին վաճառականութիւնը Բե-
րաշամի ճամբուն վերադարձնել, որ-
պէս զի կարողանանք տիեզերքի միջ-
րանոցը համարող Հնդկաստանը գրա-
ւելու, որուն հետեւանքով ալ ևս կը

զտգրինք կարօտ ըլլալէ Անգլիոյ ոս-
կիւններուն:

Յօդ. Ժ. — Աւստրիական կայսրու-
թեան հետ դաշնակցելու և համաձայ-
նելու եղանակով պէտք է ջանալ անոր
գոյութիւնը անվերապա պահել, առ երե-
սքս գոյութեամբ յիշեալ կառավարութեան
գերմանական երկրներուն տիրապե-
տելու դաշնակցութեամբ, իսկ ներքնապէս
ձեռքի տակէ միշտ պէտք է գրգռել
աւստրիական ազգը կազմող այլազան
տարրերը և հարկադրել զանոնք որ
իւրաքանչիւրը զատ զատ օգնութիւն
յուսայ Ռուսիայէն, և այսպէս ապահո-
վել ապագային Աւստրիոյ վրայ տեսակ
մը ուսուսկան պաշտպանութիւն ու
թեւականութիւն:

Յօդ. ԺԱ. — պէտք է աւստրիական
կառավարութիւնը գրգռել որ թուր-
քերը Ռումէլիէն հեռացնէ. այսպէս երբ
Աւստրիա Կ. Պոլսին ալ գրաւելու ել-
լայ, կամ եւրոպական հին տէրու-
թիւնները գրգռել որ պատերազմին Ա-
ւստրիոյ հետ և կամ Աւստրիոյ դրա-
ւած տեղերէն իրեն բաժին մը ձգելով,
անոր մրցակցութիւնը ու նախանձը
մեղմել և յետոյ աստիճանաբար ասոնց
ամենքն ալ ձեռքէն առնել:

Յօդ. ԺԲ. — Մահառիստանի օսմ.
երկրներուն և Լէհաստանի հարաւա-
յին կողմերը տարածուած յոյն օրթո-
տոքս քրիստոնեաներուն ամէնքն ալ
որ Պապին հոգեւոր իշխանութիւնը կը
մերժեն, պէտք է մեր շուրջը հաւա-
քենք և Ռուս կառավարութիւնը իրենց
պաշտպան ու ապաստան ներկայացնե-
լով, անոնց ամենուն վրայ տեսակ մը
կրօնական իշխանութեան ազդեցու-
թիւնը բանեցնելու համար, ամէնէն
առաջ պէտք է ջանալքը կրօնական
պետի իշխանութիւն մը հաստատել
(Պատրիարքութիւն) այսպէսով մեր
թշնամիներուն իւրաքանչիւր երկրա-
մասին մէջ Ռուսիոյ չափերուն ջերմա-
պէս ծառայող շատ մը օգնականներ
շահած կ'ըլլանք:

Յօդ. ԺԳ. — Երբ վերոյիշեալ ծրա-
գրները գործադրուին, Շուէտ խեղճու-
թեան մատնուած կ'ըլլայ. Պարսկաս-
տան ընկճուած, և Լեհաստան ալ
դատապարտուած, և երբ Օսմանիստ
երկրներն ալ գրաւուին. մեր բանակ-
ները տեղ մը կը կեդրոնացնենք, և
Պալմիր և Սե. ծովերն ալ մեր ծովա-
յին ուժերով կը պաշտպանուին, և այն
ատեն ամբողջ աշխարհին տիրապետու-
թիւնը մեր միջև բաժնելու կը ձեռնար-
կենք. նախ Փրանսական և յետոյ
Աւստրիական կառավարութեան զատ
զատ և խիստ գաղտնի կերպով կառա-
ջարկենք այս բաժանումը, որոնց
երկուքէն մէկը անպատճառ կ'ընդունի
զայն, մենք կը ջանանք իւրաքանչիւ-
րին ալ ընդաճողութիւնն ու երկրա-
կալութեան զգացումը քաղցրութեամբ
զգուշել և մեր առաջարկը ընդունողը
զայն սերտորէն դէմ կը հանենք իբր
թշնամի և որովհետեւ Ռուս կառա-
վարութիւնը ամբողջ Արեւելեան երկր-
ները գրաւած կ'ըլլայ, եւրոպական
երկրներուն մեծագոյն մասն ալ այս
պէսով իր ձեռքը կանցնէ, և Փրան-
սական ու Աւստրիական տէրութիւն-
ներէն որը որ կանգուն մնացած ըլլայ,
Ռուսիա իր առաջին ուժովը զայն իւ-
կոյն և զիւրաւ կրնայ ջախջախել:

Յօդ. ԺԴ. — Ենթադրենք որ հա-
կառակ ամէն հաւանութեան եթէ
ոչ Աւստրիա և ոչ ալ Փրանսա մեր
վերջ առաջարկը ընդունին այն ատեն
անհրաժեշտ կ'ըլլայ գոտութեան որոմ
սերմանել ասոնց երկուքին միջև, այս-
պէս երբ անոնք իրարու հետ լաւ մը
բռնուին, մենք յարմար առիթի մը
նպատակով մեր հաւաքուած բանակները
խոկոյն առաջ կը մղենք նախ Գերմա-

նիոյ վրայ, ուր մեր յարձակումը յա-
ռաջացնելով հանդերձ միւս կողմէ ալ
Անատոլիոյ ալ և ալ զեղերէն կազ-
մուած մեր անպարտելի զինուորները
Աղախու ծովէն և Հիւսիսային Սա-
ռուցեալ ծովէն Արեւմտեան նաւահա-
զիւտէն դուրս ելլալիք նաւատորմը
ներուն հետ զուգընթաց շարժումի մէջ
կը դնենք Սե. և Պալմիր ծովու նաւա-
տորմիներուն ընկերակցութեամբ, և
այսպէս Միջերկրականի և Հիւսիսային
ծովու ճամբով կ'ողջունենք Փրանսա-
կան նաւահազիւտը, երբ արդէն Գեր-
մանիա ալ այս վիճակին ենթարկուած
եւ ընկճուած կ'ըլլայ, Այսպէս այս
երկու ընդարձակ երկրները երբ նուա-
ճենք, Եւրոպիոյ մնացած մասերը շատ
զիւրութեամբ և նոյն իսկ առանց պա-
տերազմի բնական է որ գրաւենք: Հե-
տեւապէս երբ այս ծրագիրը ամբողջու-
թեամբ գործադրենք ամբողջ Եւրոպան
Ռուսական տիրապետութեան տակ ա-
ցուցած կ'ըլլանք:

Ժամանակ

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԻՌԻՍԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Թէ՛հրանէն Բէթրապուրկ կը հեռագր-
ուի թէ տեղւոյն Ռուս զեւպանը ծա-
նուցած է որ Ղազվին գտնուող Ռու-
սական զօրքը՝ որ 200 հոգի է 8 թըն-
դանօթներով, անմիջապէս պիտի մեկ-
նի Ղազվինէն: Այս լուրը Նովոհ Վոհ-
միան ալ կը հաստատէ:

Թաւ ևս այս յուրը տալով կըսէ,
թէ կարելի է որ այս ժամուս Ռուս զօ-
րաց այդ մեկնումը լեռնաձգուած կ'ըլ-
լայ մինչև որ լաւ մը ստուգուի այն
դէպքը որ պատահեցաւ Սպանիի մէջ,
տեղւոյն Ռուս հիւպատոսին զիպէր ջըր-
հորին մէջ խեղդուած գտնուելով:
Յիշենք թէ այս հիւպատոսարանին մէջ
ապաստանած էին Սպանիի կառավա-
րիչը սպաննող Ռուսները, և այս խեղ-
դուած հիւպատոսն էր որ մերժած էր
Պարսից դատարանին յանձնել ապա-
տանած մեղապարտները:

Եթէ ստուգուի որ օտարատեաց մո-
լեռնաձգութեամբ մը խեղդած են Ռուս
հիւպատոսը, ապահովապէս նոր դժ-
ուարութիւններ պիտի ծագին Ռուսիոյ
և Պարսկաստանի միջև:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ
Ի ԹՈՒՐԿԻԱ

Ներքին գործոց նախարար Թալեաթ
պէյի հրաժարական տալը այսօր իրո-
ղութիւն մըն է: Բայց պատճառը որոշ
չի յայտնուիր. յոգնութեան կը վերա-
գրեն, ինչ որ ճիշտ չէ: Մենք կը կար-
ծենք թէ Թալեաթ պէյի հրաժարելուն
բուն պատճառը Ենթադրուած ապստամբու-
թիւնն է: Լաւ կը իշխենք որ անցեալ
տարի երբ Թալեաթ պէյն ներքին գոր-
ծոց նախարարութիւնը ստանձնեց օսմ.
գօմիքէին յանձնարարութեամբ, իր-

հրդարանին առջև ինքն իր վրայ ա-
ռաւ Ենթադրուած խաղաղեցնելու գործը և
պատասխանատուութիւնը. ու նախորդ
դաշինքին պատրաստած Ենթադրուած
ինքօրինութեան ծրագիրը չեղեալ նը-
կատեց: Բայց տեսնուեցաւ որ Թալ-
եաթ պէյի հաւակնուածութեան պատճա-
ռաւ գերագրգռուած Արաբներու ապս-
տամբութեան առջև կը գտնուի այժմ
Օսմ. Պետութիւնը, կը մատնուի անա-
զին կորուստներու և անտանելի ծախ-
քերու: Եւ արդէն Ենթադրուած ապստամբա-
պետը ասկէ շուրջ երկու ամիս առաջ
յայտարարեց թէ նախորդ դաշինքին
խոստումները չգործադրուելէն և նու-
րանոր կեղեքամներ աւելնալէն սրտ-
մտած վէճը կը վերցնէ Օսմ. պետու-
թեան դէմ և ալ չի ճանչար թուրքե-
րու գերիշխանութիւնը: Այս յայտարա-
րութիւն Թալեաթ պէյի ձախողութեամբ
անոր երեսը կը զարնէր: Եւ հետեւաբար
Ժէճեքու կուսակցութիւնը սկսաւ ինք
իր մէջ յուզուիլ և շատ մը իթիքիա-
տական երեսփոխաններ քննադատու-
թիւններ տեղացուցին նախարարին դէմ
իրենց ներքին գաւառումներուն մէջ
այդ քննադատութիւններու իօկու-
թիւնը ծածկուեցաւ հասարակութեան
կառավարութեան շիփութիւնը չըզ-
գացնելու համար, Բայց այս վերջերս
Սեւանիկ կեդր. գօմիքէն այլեւս լաւ
հանդուրժելի գտաւ իրենց ընկեր Թա-
լեաթ պէյի նախարարութիւնը, որ
առական կը յամառէր Արաբները դէմ-
քի ուժով խոնարհեցնելու գաղափարին
վրայ: մինչև գօմիքէն սկսուած սխալը
ուղղուել և վտանգը փոքրացնելու
համար Արաբներուն զիջումներ ընել
խոհմութիւն կը սեպէ: Սա այս ան-
համաձայնութիւնն է զիւրուոր պատ-
ճառը Թալեաթ պէյի հրաժարման:

Սակայն Օսմ. Եւսփ. Ժողովին մե-
ծամասնութիւնը կազմող իթիքիա-
կան երեսփոխանները միայն ներքին
գործոց նախարարին անկումովը չեն
գոհանար կորո. Անոնք մէկ մասը ար-
տաքին գործոց նախարար Իթիփաթ
փաշային ալ հրաժարումը կը պա-
հանէ, ուրիշներ ալ Ենթադրուած նախա-
րար ճալիտ պէյին և շահարային շնու-
թեանց նախարար Հալաճեան էֆ.ի
հրաժարումը պահանջեցին նիստին մէջ:
Երեսփոխանք ասոնց դէմ ալ մէկ մէկ
փաստ գտան և յայտարարեցին թէ Ե-
թէ կուսակցութիւնը չհարկադրէ այդ
նախարարներուն հրաժարումը, իրենք
իրենց հրաժարանին մէջ հարցապնդումներ
պիտի ուղղեն և պիտի ջանան զանոնք
ձգել: Կուսակցութեան նախագահը
Խալիլ պէյ Վաքապետ Հազգը փաշա-
յին երթալով պարզած է իր երեսփոխա-
ններու պահանջը: Բայց Հազգը փաշա
իր ընկերներէն զատուիլ չուղղուի. յայ-
տարարած է թէ, եթէ կուսակցութիւնը
պնդէ այդ քանի մը նախարարներուն
հրաժարումը մասին, ինք պիտի ստիպ-
ուի ամբողջ գօմիքէին հրաժարականը
ներկայացնել:

Այսօր անա այս քոստային վիճակը
կը տիրէ Թուրքիոյ վարիչ մարմիննե-
րուն մէջ:

ՏՊԱՐԱՆ «ԻՐԱՆԻՈՒՆԻԿ»

ԵՒ ՏՊԱՐԱՆԻՆ ՄԱԳՈՒՐ ԵՒ ԶԱՊԱՌՈՐ ԳՐԱՆԻՈՎ
ԱՄՆԵՆ ՏԵՍԱԿ ԳՈՐԾԵՐ

Հարսանեկան Հրապարակ, Այցատու, Նամակագրութիւն, Պահարան
Պարսկագրութիւն, Հաւանքագրութիւն և ուրիշ գործեր

Հայերէն, Պոլսեան, Փրանսերէն և Ռուսերէն

Մեզ դիմողներու ճաշակին գոհացուի տալու համար Տպարան նոր
բերել տուած է ամէնալեզներն սխալմի

Գործիքներ և տառեր

ԹԱՆԶԱՐԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻՆ ԿԱՆԿԱՎՈՐՈՎ ՄԸ

Հ Ա Վ Ա Տ Ի Ս Ա Թ

ԹԻԽԱՐԻՍԻԱ

Տախիլիյէ նաղարը թաւեաթ պէյոտէն սօնրա մալիյէ նաղարը ձաւիտ պէյին տախի իսթիֆա իթ-տիկի Սթանպօլիտան պա թէյէ-կրաֆ պիւտիթիլիյօր:

— Բուժէլիտէն վէ Մակէգոնի-ատան պաղը րէտիֆ թապուրա-րը սիւհա ալթընա ալընարագ, Սէլանիկէն վաբուլարա գօնուպ սողրու Եէմէնէ կէօնտէրիմէքտէ տիւրէր: Պապաթ Պուկար վէ բուժ միլլէթինաէն չօգլարը Եէմէնէ կիթմէմէք իշիւն գաչաֆտա տըր-լար:

Էրզինկեան օրտուսընտան տա-խի պիւր գաչ թապուր Տրապիզօնա էնտիթէրէք Սթանպօլա չըգար-մագսըզըն տողրու: Եէմէնէ կէօն-տէրմէքտէ տիւրէր:

— Թիւրք կազէթալարընա պի-նաէն Սանաա ճիւլարընտա պիւր միւսառէմէտէ թիւրքէրին էլինէ տիւրէն արապ Եէսիլէրտէ Իւսմ Եանհանըն պիւրատէրի տախի վար ըմը:

— Թաշլըզըն Վիէննա մուխպի-րի թիւրքիանըն աշվալը հաղը-րէսինի էյի կէօրմէյօր, էկէր Ա-րապիստանտա թիւրքէր պիւր տէ-ֆա մաղուպ օլաւար, Մաքէթօն, Իանըն վէ Ալպանիանըն տախի գարըշաճաղը շիւրհէսիք տիւր, զի-րա Անաւուտա ասըլարըն պիւր թա-դըմը Գարատաղտա վէ պաղըլարը Ալպանիա իշէրիսինտէ ֆըրստթ կէօղէտիյօրլար տէյօր: Պիւր թէյէ-կրաֆս պինաէն, թիւրքէր էլար-նաւուտալարա գարըշ, Գարատաղ սինօրընտ տողրու մէլիաթր աս-քէրիէյէ պաշլաճագլար, Սէ-րէստէն Շօտրայա 3 թապուր կէօնտէրիմէք տաղ թօբլարը իլէ պէրապէր, նամտար իսա Պօլէ-թինաց քէնտի ատաւարը իլէ Գարատաղտա տըր, Իօրիս Բրէշ-վաթա տըր, Եագվա գայմա-գամը պիւրտէն չսլըշըն ասըլարը Գարատաղտան Ալպանիայ կէլմէ-կէ գանտըրմագ իշիւն, Հօթիտէ պիւր Արնաւուտ սօն կիւնլէրտէ 3 ասքէր վէ պիւր զսպիթ էօլտիւր-տիւ: Պիւր արնաւուտ չէթասը Բուժանօվա սթանիօնըն վուլուպ, 3 վալօն սօյոս, պու վալօնլար-տա արնաւուտալարտան հիւքիւ-մէթին թօբլատողը սիւհալար մէվնուտ ըտր: Բրէշթինա վէ կի-լան գաղալարըն էնալիսի ախիւրէն 4000 մաղէր թիւ ֆէնկի սաթըն ալտը Սեբպիտան: Մէքըրթի թէ-լէկրաֆ քէզս պիւտիթիլիյօր քի պիւր չօք չէթալար քէօլլէրի սօյիօր-լար: Թիւրք հիւքիւմէթի գուլ վէթսիք կէօրիւնիյօր, Եէնի վու-գուաթլարա պէքէնիլիյ:

— Պաղտաւ չրմէնտրֆէրի վէ Աճէմ քէօրֆէզի վէ Բօլէյթ մէ-սէլէրի Ի կիլիթիւա վէ Թիւր-քիա պէյինտէ Եանլիտա միւ-րէն զէրէ պաշլաճագլար թէյէմին օլուսիյօր պու պապտա րիֆաթ Բաշանըն ինկիլիզ էլիսինէ իթ-տիկի վատըն իճրասընտ պէքէ-նիլիյօր: Ջաննըմըզա կէօրէ, Ին-կիլիթիւա թիւրքիտան Եէնի պիւր շիքեար վուրմագ իշիւն Մաքէ-թօնիա իշլէրինի բարմաղընա մօ-լաշտըրմայա պաշլամըշ տըր:

— Էրզինկեանտան Օսմանիշեր Լօյսա Եաղըլմըշ տըր: — Օսմէն-տէն պէրու Վան ճիւլարընտա հայ-տաւտըգ իտէն Սայիտէն վէ Իսա Մէրիտին չէթալարըն ասքէր թաադիպ իթմէքտէ տիւր: Տիպէք-լիտէ միւսատէմէ Վուգու պուլտը գայմագամ Բէճէպ պէյ վէ պիւր ասքէր Եարէլէնտիլէր: հայտուա-լարտան իքիսի վուրուլտու: Սա-յիտ 50 աթըլ իլէ Շէմէտտին նամ քէօյտէ մէթէրիս ալիյօր: Հիւքիւմէթ իքի պէօլիւկ բիա-տէ, պիւր պէօլիւկ սիւվարի վէ 2 ատէտ տաղ թօբու թախսիս իթ-տի մէքըրթ հայտուալար տա-ղըթմագ իշիւն: Գըշըն սօվուղը զիւրօտան 20 տէրէճէ աշաղը տըր Գար Եօլլարը գաբալմըշ տըր:

Տ Ա Ի Ի Լ Ի Ե Ե

Պու սէնէ իճրա իտիլէն նու-ֆուս թահրիթիտէ Պուկարիա-նըն պիւթիւն նալֆուսը 4. միլի-օն 353,000 օլտըրը վէ պէշ սէնէ զարֆընտա 300,000 նու-ֆուս արթմըշ օլտըրը անաշըլմըշ տըր:

— Կէնիշ Սօսիալիսթէրին մէր-քէզի գօմիթէսի Պուկարիա տա-խիլիտէ պիւթիւն իշիլէրէ խի-թոպ պիւր պէյաննամէ նէշի Ի-տէրէք պուկար Գանուըն էսասի-սի Պուկարիանըն ճուճուրիլթ օլմասընա մուվաթըգ սուրէթտէ թէպտիլ իտիլմէսի լուգամընը իտտաա իշիւն, իշիլէրի պուլըշ տրգլարը մահէլլէրտէ միթիւկ-լէր Եարմայա տալէթ իթմիշ տիւր:

Պիւր թարաֆտան Սօսիալիսթէր ճուճուրիլթ իսթէրլէր վէ տի-կէր թարաֆտան հիւքիւմտարա տահա պէօյիւկ սէլահիլթէր վէր-մէք իշիւն տիկէր բարթիլէր պէյ-նիտէ միւլէքէրէլէր ճէրէն ի-տէր, Պաղը էվրագը հալատիսէ պինաէն Եէնի աշլաճագ օլան պէօյիւկ Սօպրանիէտէ, Ջար Սօ-պրանիէնին վէ հիւքիւմէթին րէ-յինի ալմագըղըն էճնէպի տէվ-լէթլէր իլէ աշտնամէլէր թան-զիմ իթմէկէ վէ մահարէպէ իլան էյլէմէկէ մէզուըն օլմագ իշիւն Գանուըն էսասիտէ պիւր պէնտ ի-լալէ օլուսիյօր ըմը:

— Սթանպօլ էլիսի Մ. Սարա-ֆուտան էվլէլէր կիւն Սօֆիա հիւքիւմէթին վէրիլէն մալիւ մաթա կէօրէ, Եէնիտէն մուվագ գաթ կէօմրիւկ մուգալէլէսի միւ-րէն զէրաթը հագընտա միւլըր լաթ զուհուր իթմիշ օլուպ, Ս Սարաֆուլ Եէնի թալիմաթ ալը նընճայտ գատար միւլէքէրէրթըն

Թէէլիւր իտիլմէսին օսմանը տէլէկէլէրինտէն թալէպ իթմիշ տիւր:

Միւրիսթէրլէր պու խուսուստա մէճիւս իթմիշլէր իտէտէ հիշպիւր գարար վէրէմէմիշլէր: Պու կիւն գարարը գաթի վէրիլէճէկի մէ-մուլ օլուսիյօր:

— Կիւրիտ վէ Սամօս ատալա-րընտան Պուկարիայա կէլէն մալ-լէր տան էվրօրա մալլարը կիւ պի կէօմրիւկ ալըմասընը միւրիս-թէրտէն կէօմրիւկ իտարէլէրինէ էմը օլուսիյօր տըր:

— Սօպրանիէտէ վիւքէլա րէի-սի Մ. Մալիւնով իրատը նալթգ իտէրէք, Գանուըն էսասիին թա-սիսին իգթգաընը իյզաշ իթ-տի, Իքիւնի տէրէճէտէ պաղը նօգթալարըն թէպտիլ իգթի-ղա տըր տէտի, ինթիսապաթա իշիլթաք իթմէնին մէճպուրիլթ ալթընա ալըմասընա գարըշ սէօյլէտի վէ էնալիւնին լըգտա-րընա չէօրէ մէպուս վէրիլէճէք տիւր: Միւրիսթէրլէրին Գանուըն էսասիյէ գարըշ հարէքէթլէրի իշիւն մուհաքէմէ ուսուլի տէկի-լէճէք Մալիւնով Ջարա վէրիլէ-ճէք Եէնի սէլահիլթէ թարաֆ տար տըր:

Պու խուսուսաթտա հիւքիւմէ-թին գալէմէ ալտըրը ճէտվէլ մէպտէն գապուլ օլուստը Սօպ-րանիէտէ, Եիկիթմի ազատան միւ-րէքէպ պիւր գօմիսիս ինթի-սապ օլուսաու մէքըրթ ճէտվէլի թէտգըգ իթմէք մէմուրիլթի իլէ:

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

«Ի ր աւ ու ն ք ս ի խմբագրա-տունէն կարելի է ստանալ
Հետեւեալ գիրքերը:
ՀԱՐԻՊ ԱՆՊԵՐ՝ գին 1 ֆր
ԱԶԱՏ ԵՐԳԱՐԱՆ՝ 1
ԽԻԱՊԱՏ Ա. հատոր՝ 1-20
ԽԻԱՊԱՏ Բ. » 2-80
ԿԱՐՄԻՐ ԵԱՄՈՒՅ՝ 1
ՊԱՆԿԱՐԱՅ ՊԱՏՄ՝ 50 սն.
ԻՐԱԽՈՒՆԹԻ հաւաքածոյ մէկ տարուանը 12 ֆր.

» Ա Ձ Գ «

Շաբաթաբեր
Ազգային, Գրական և Գաղաքական,
Տարեկան Բաժնեգին 15 ֆր. Գրանի
Rédaction du journal „Azk“
16 Beach St. 4th Floor
BOSTON MASS

ԹԻԻ ԶԱՐԻԹԵ

ԶԱՐԻԹԵ	
ՊՈՒԴՏԱՅ	
Վալօն 100 քիւ	14.75/15.30
Սրապա 5 շիւրկի	70.62
ՍՐԲԱ	
Վալօն 100 քիւ	11.75
Սրապա 5 շիւրկի	6.65
ԵՈՒԼՍՖ Վալօն	9.80
» արապա	4.50
ԶԱՎՏԱՐ 100	11.32
» արապա	6.80
ՅԱՍՈՒԼԻԱ 100 քիւ	24.
ՏԱՐԸ 100 քիւ	9.20
ՄԻՍԻՐ 100 քիւ	10.90
ՖԻՅ 5 շիւրկի	11.

ՊԱԳԱԼԻԵ	
Վաւոնա բիտապընտա պաղալիլէ մալ-լէրին պու կիւնքի ֆիլիպթը, ալթըն ֆը-րանք իլէ:	
ԳԱՀՎԷ	2.70/2.87
Շէրէլ շէմէք քէլլէ	88/90
Շէրէլ քէսմէ սանալը	44.50
ԲԻՐԻՆՃ ճէնօվա չուլալը	45.50
» Ինկիլիզ »	32.50
» Բիլօն »	33.
» Ֆիլիպէ »	44.
ԳԱՀ Պալսուս Սանալը	9.20
» Թրապա »	հօգ
Ջէթիւն ԵԱԿԸ քիւ	1.80/2.
ԳՈՒՐՈՒ Իւլլիւմ	85.
ԵՈՒՐՍԱ	40.47
ԹՈՒՀ Թուսուգ չուլալ	12. 20
ԹՈՒՀ Ֆօզա »	13.50
ԵԱՄԱՐԵՄ	6.50

» Բ Ա Ձ Մ Ա Վ Ե Պ «

Ազգային, Բանասիրական, Գրական
Պատմական Կենսա գրական ամսաթիւր
Բաժնեգին տարեկան 10 ֆր.
Հասցէ՝ Rédaction de la Revue
„BAZMAVER“
St. Lazare VENISE (Italie)

» Հ Ա Ի Ե Լ Ե Ե Մ Ա Ր Ե Ի «

Ազգային և Գաղաքական
Կրթամարտկոյն Երեքշաբթի, Հինգ-
շաբթի և Շաբաթ օրերը: Տարեկան
տարեկան 15 ֆր. Գրանի
Rédactioné
du journal „LOUSSAPER-AREV“
Le CAIRE (Egypte)

» Մ Շ Ա Կ «

Գաղաքական և Գրական Օրաբեր-
37 տարուան) բաժանորդագրին տէ
տարին 30 ֆր.: 120 շրջ. — Իրմիւ
Rédaction du journal „MSCHAK“
TIFLIS (Cacase)

Издатель: А. Курбегян
Տարաւի Ժամանակի Վաւոնա